

Med dessa ord har Stalin stuckit hål på en borgerlig tvångsföreställning. Aldrig någonsin har någon kommunist hävdat att Sovjetunionen skall göra revolutioner i andra länder. Då man har rätt att vänta att en vetenskapsman anför ett citat i dess rätta sammanhang, vill vi hoppas, att inga sovjetfiender i fortsättningen skall kunna åberopa sig på professor Tingsten, när de kör fram med den gamla trotskistiska förfalskningen att Stalin skulle ha yttrat att »världsrevolutionen var ett tragikomiskt missförstånd.»

DAGENS NYHETER

DREYFUS-⁴¹² AFFÄREN. ⁸⁸

Av
Herbert Tingsten.

PIERRE DREYFUS:

*Dreyfus-affären,
skildrad av Alfred, Lucie
och Pierre Dreyfus.
Hökerbergs. Pris 12 kr.*

SEDAN Frankrikes högsta domstol i juli 1906 definitivt fastställt Dreyfus' oskuld skrev Dagens Nyheter i en ledare om affärens konsekvenser bl. a.: "Jämte allt lågt och föraktligt, alla kulturfientliga fördomar och intressehänsyn, som här firat sina orgier, lysa även i fortsättningen med oförgänglig glans namnen på de män som i oegennyttig uppoffring och okuvligt stridsmod fört sanningen till seger. När man en gång skall uppgöra Dreyfusaffärens balans på gott och ont för Frankrike, så kan frågan vara om icke i alla fall plus är större än minus".

Det är visserligen icke möjligt att, såsom tidningen antyder, uppställa en balansräkning över Dreyfusaffärens konsekvenser för Frankrike. Än i dag bryta sig värderingarna mot

Överste Alfred Dreyfus på Gour des Invalides i Paris 1919.

varandra; å ena sidan ser man i Dreyfusaffären ett stort och eldande minne, ett slags fredlig motsvarighet i liten skala till den stora revolutionen, å andra sidan betraktar man affären som ett bevis på förslappning av fransk tradition och nationalkänsla, ett moment i den republikanska regimens förfall. Men om man med moral främst menar sanningslidelse, mod att kämpa för en föraktad och till synes hopplös sak, är man benägen att ge tidningen rätt. Ur synpunkten av denna moral innebar affären en utbildning eller åskådningsundervisning utan motstycke. Under några år ägnade åtskilliga av Frankrikes skarpaste hjärnor sin kraft åt att rädda en

oskyldig. Zola har nått den största berömmelsen genom att, på några korta sidor sammanfatta mängas ansträngningar. Det mest imponerande arbetet utfördes måhända av Clemenceau, som dag efter dag med klarhet och lidelse analyserade förmenta bevis för Dreyfus' skuld och väddade till nationens rättskänsla. Anatole France, Poincaré, Painlevé, Picquart, Joseph Reinack, Jaurès och Guesde höra till de män i skilda ställningar och ur olika partier som under affären syntes undergå en moralisk förädling. De känslor som eggade dreyfusarderna ha skildrats i en rad memoarer; mest gripande äro kanske Charles Peguys ungdomsminnen, men de ha komplette-

rats av andra, senast av Léon Blum och Julien Benda. Tillsammans bilda dreyfusardernas skrifter en lära i genomtänkt intellektuell ansändighet var till intet annat land har en motsvarighet.

Men under affären utformades också de doktriner som nu kasta sin skugga över Europa. Till de unga intelligenser som då drog in i politiken hörde Charles Maurras, vars nationalistiska åskådning i sin extrema och paradoxala utformning är präglad av den intellektuella krobatik som han utvecklade i försvaret av 1894 års krigsrättsdom. Karpare än kanske någon annan teolog under 1800-talet har han ävdat den nationella statens absoluta värde och förkastat varje föreläggning, varje sanning som kan kastas försvaga statens kraft. Maurras totala nationalism har genom Radini och Rocco blivit grundval för den italienska fascismens teori. Till de mest verksamma dreyfusarderna hörde också en era lysande författare, Maurice Barrès. För att försvara domen över Zola sökte Barrès stöd hos en av hans modelfilosofier, pragmatismen. Dreyfus' skuld förklarades var fransk sanning, en judiciell sanning, en absolut sanning — d. v. s. att konstant Dreyfus icke skrivit det aktstycket vilket han anklagats för. Detta förefalla till en naiv metafysik. I dag, liksom för fyrtio år sedan, nationalism och en motståndsträvan fientlig anti-nationalism som förena sig i ett demokratiskt och humanistiskt stridsplats är nu icke utan världen.

Det är lätt att dra paralleller mellan då och nu. Judeplågandet framstår i vår tid, liksom under Dreyfusaffären, som en fulländad manifestation av den antihumanitära rörelsen; här är den givna föreningspunkten av nationell ideologi och personlig gemenhet. Till de hotade liberala principernas försvar uppträda socialdemokratin och den av traditionell rättskultur präglade konservatismen. Men i dag äro tusen Dreyfusprocesser möjliga, under det att en Dreyfusaffär synes omöjlig. I diktaturerna är själva tanken på en sådan affär orimlig. Då den av regeringen, parlamentet, byråkratin och armén försvarade domen över Dreyfus kritiserades tillgrepo de härskande vissa av en utbredd opinion fördömda åtgärder; Zola dömdes till fängelse, en professor suspenderades, några ämbetsmän och militärer ådömdes disciplintraff. Hur skulle man i dagens Ryssland, Tyskland eller Italien kunna tänka sig att en dom offentligt kritiserades; vilket straff skulle vara tillräckligt för att sona ett sådant brott? Utanför diktaturernas krets är man alltför blaserad på upprädda känslor för att kunna reagera inför en oskyldig mans lidanden. Det kräves att offren räknas i tusenden och åter tusenden för att nerverna åter skola spännas till indignation.

*

Anatole France skriver i en av sina romaner kring Dreyfusaffären att sanningen har små utsikter att tävla med lögnen. Endast en sanning finnes, och denna är i regel obehaglig för många; lögnen kan framträdande i skilda och förföriska skepnader. Dreyfusaffärens utveckling visar dock att sanningen har vissa taktiska fördelar. Vid 1894 års dom över Dreyfus förelägo endast några få, feltolkade eller förvanskade aktstycken, och dessa förvarades i hemliga arkiv; utsikterna att bringa sanningen i dagen syntes ringa. Men då väl misstankar om domens oriktighet framställdes drevos orättens försvarare, i sin strävan att förbättra bevismaterialet, att ge motståndarna vapen i händerna. Lögnaktiga rykten utspreddes, förfalskningar utfördes av de närmast intresserade; då dessa rykten bevisades vara osanna och dessa förfalskningar avslöjades undergrävdes generalstabens från början oangripliga ställning. Den oändliga möjlighet till variation och utsmyckning som lögnen erbjuder blev de skyldigas fördärv. Att ljuga lagom hör, såsom varje rättegång visar, till de svårare konsterna. Det är spelet mellan lögnare och förfalskare å ena sidan och deras förföljare å den andra som gör varje framställning av Dreyfusaffären spännande.

På svenska föreligger såvitt bekant tidigare endast en mera utförlig framställning av Dreyfusaffären, Carl Laurins utmärkta skildring i "Väld och Völd" (första upplagan 1910). Sedan denna bok skrevs ha nya fakta framkommit genom att general Schwarzkoppens efterlämnade anteckningar utgivits: Schwarzkoppen var tysk militäretaché i Paris 1894, och hans memoarer utgöra det definitiva beviset på Esterhazys skuld och Dreyfus' oskuld. Ännu återstå vissa dunkla

punkter i affären, men de äro av sekundärt intresse.

Det nu utkomna arbetet består till större delen av en av Alfred Dreyfus' son med stöd av föräldrarnas brevväxling och annat material givnen redogörelse för Dreyfusaffärens utveckling fram till den andra krigsrättsdomen, i Rennes 1899. Man fäster sig särskilt vid det urval som ges av makarna Dreyfus' brevväxling från tiden från den första processen och de år under vilka Dreyfus var fången på Djävulsön; breven visa att Dreyfus, vars torra och stela utträdande stundom irriterade dreyfusarderna, ägde nobless och lidelse. En annan avdelning av boken innehåller Alfred Dreyfus' minnen från tiden 1899—1906, d. v. s. från den andra krigsrättsdomen till det fullständiga frikännandet. Slutligen har den svenske utgivaren tillfogat några utdrag ur den svenska pressens meddelanden och uttalanden om Dreyfusaffären; här skulle en mera systematisk bearbetning och framför allt en kommentar ha varit av värde.

I sin skildring av Dreyfus' personliga tragik och den samvetets kris som Dreyfusaffären innebar är boken stark och fängslande. Dreyfusaffären bör även i vår tid kunna tjäna till moralisk och intellektuell eggelse.